

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Корнюш Г.В., канд. пед. наук (Харків)

У статті розглядається питання формування м'яких навичок у контексті викладання іноземних мов студентам закладів вищої освіти. Аналіз наукових і науково-методичних розробок, присвячених питанню розвитку м'яких навичок студентів вищів, зокрема в процесі навчання іноземних мов, доводить, що, незважаючи на те, що м'які навички мають вирішальне значення для забезпечення працевлаштування, вони все ще недостатньо актуалізовані в системі вищої освіти, що обумовлює нагальну потребу вищих навчальних закладів звернути увагу на названу проблему. У даній публікації пропонується кілька шляхів, здатних сприяти розвитку особистісних і міжособистісних навичок у контексті навчання іноземних мов. Окреслено форми організації навчальної діяльності (індивідуальної, парної, групової), а також методи і вправи (дебати, дискусія, кейс-метод, метод проєктів і т.д.), що мають потенціал озброїти студентів ключовими навичками на основі реальних життєвих сценаріїв і навчального досвіду. Підкреслено, що вправи на розвиток усного мовлення, які, без сумніву, дуже корисні на заняттях з іноземної мови, не є єдино можливими для формування м'яких навичок. М'які навички можуть значно покращитися під час читання та вправ на письмо, тому важливою умовою є органічна інтеграція різних видів діяльності і стратегій навчання. Встановлено, що, перш ніж планувати заняття, викладачі мають усвідомлювати, яким чином формуються м'які навички, обрати, які м'які навички вони хотіли б сформувати в студентів, і підібрати відповідні методи навчання з метою моделювання ситуації, за якої м'які навички можуть бути сформовані максимально природно. Особлива увага в представленій публікації приділяється тому, як та які м'які навички можуть бути розвинені в процесі самооцінювання, взаємооцінювання або оцінювання результатів навчальної діяльності викладачем. Стаття завершується кількома рекомендаціями, що стосуються можливих аспектів перспективних досліджень і проблемних ніш у даній області, які потребують подальшого ретельного вивчення.

Ключові слова: вища освіта, м'які навички, навчання іноземних мов, студенти.

Корнюш А.В. Развитие мягких навыков у студентов высших учебных заведений в контексте преподавания иностранных языков. В статье рассматривается вопрос формирования мягких навыков в контексте преподавания иностранных языков студентам высших учебных заведений. Анализ научных и научно-методических разработок, посвященных вопросу развития мягких навыков, показывает, что, несмотря на то, что такие навыки имеют решающее значение для обеспечения занятости выпускников вузов, они все еще недостаточно развиты в системе высшего образования, что приводит к возрастанию потребности высших учебных заведений обратить внимание на указанную проблему. Предлагается ряд путей, способных восполнить этот пробел и содействовать развитию личностных и

межличностных навыков в контексте обучения иностранным языкам студентов вузов. Основное внимание уделяется формам организации учебной деятельности (индивидуальной, парной, групповой), методам и содержанию занятий (дебаты, дискуссия, кейс-метод, метод проектов и т.д.), способных вооружить студентов ключевыми навыками на основе реальных жизненных сценариев и различного учебного опыта. Подчеркивается, что упражнения на развитие устной речи, которые, несомненно, очень полезны на занятиях по иностранному языку, не являются единственно возможными для формирования мягких навыков. Поскольку мягкие навыки также могут быть значительно улучшены во время чтения или письма, ключевым условием является органичная интеграция различных видов деятельности и стратегий обучения. Установлено, что, прежде чем планировать занятие, преподавателям следует понимать, как формируются мягкие навыки, выбрать, какие мягкие навыки они хотели бы выработать у студентов, и подобрать соответствующие методы обучения с целью моделирования ситуации, в которой такие навыки могут быть максимально естественно сформированы. Особое внимание уделяется вопросу оценки того, как и какие мягкие навыки могут быть развиты в ходе самооценивания или взаимооценивания. Статья завершается рядом рекомендаций, касающихся актуальных ниш в данной предметной области, требующих дальнейшего тщательного изучения.

Ключевые слова: высшее образование, мягкие навыки, обучение иностранным языкам, студенты.

Hanna Korniusz. Developing students' soft skills in the context of teaching foreign languages at higher education institutions. The article deals with the methodological issue of building soft skills in the context of teaching modern foreign languages to students of higher institutions. The analysis of the available scientific and methodological research works devoted to the problem of developing students' soft skills, especially in the process of teaching foreign languages, reveals that even though soft skills are crucial for securing employment of graduates they are still underdeveloped in the system of higher education, which results in a growing need for institutions of higher education to address the defined gap. The paper suggests some ways capable of bridging the gap and fostering the development of personal and interpersonal XXI century skills in the process of teaching foreign languages. It focuses on intra-curricular approaches to classroom management (e.g., pairing or grouping students) and methods and content of classroom activities (case study, debates, discussions, project-based learning, etc.), which have the potential to equip students with the core skills through real-life scenarios and different learning experiences. The author emphasizes that speaking and listening activities, being undoubtedly highly beneficial for soft skills development, are not the only ones that can be used to enhance learners' soft skills. Students' soft skills can be significantly improved while reading or writing, so the key point is to organically integrate diverse activities and teaching strategies. Therefore, before planning a class, teachers have to understand how soft skills are developed, choose what soft skills they want their students to learn, and select corresponding instructional methods and tools to model a situation in which soft skills could be naturally acquired. Particular emphasis is also placed on the question of how and what soft skills can be developed during self-assessment or peer-assessment practices. The article finishes with a few recommendations regarding possible aspects of further research.

Key words: higher education, soft skills, students, teaching foreign languages.

Постановка проблеми. У сучасному, стрімко змінюваному світі, охопленому глобалізаційними процесами та інтернаціоналізацією освітнього середовища, м'які навички (soft skills) стають все більш важливими для бізнесового спілкування, будучи диференціатором працевлаштування й гарантією успіху на академічній і професійній арені [8; 10: 3–4]. Так, формування м'яких навичок, попит на які з часом буде лише збільшуватися, повинно стати пріоритетним напрямом підготовки фахівців у закладах вищої освіти, де іноземна мова як дисципліна, що містить масштабний комунікативний компонент, має значний потенціал. Оскільки одним із провідних завдань іншомовної підготовки студентів закладів вищої освіти нефілологічного профілю є сприяння розвитку їхніх професійних комунікативних компетенцій (через викладання курсів іноземної мови професійно-ділового спрямування), викладачі мають бути високо обізнаними з вимогами, які нині висуваються до молодих спеціалістів, та будувати навчальний процес, усвідомлюючи, що сьогодишні роботодавці акцентують увагу не тільки на високому рівні «hard skills» («жорстких» навичок) потенційних робітників, які стосуються професійно значущих, вузькоспеціальних, технічних кваліфікацій, освіти і досвіду роботи, але й на рівні володіння «soft skills» («м'якими» навичками) [3: 375], які тлумачаться як комплекс міжпрофесійних, універсальних, соціальних навичок, що обумовлюють ефективну участь у робочих і академічних процесах, визначають уміння результативно взаємодіяти та стосуються культури побудови комунікації незалежно від професійної спрямованості фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз україномовного наукового дискурсу дозволив установити, що останнім часом інтерес практиків і теоретиків освіти до потенціалу дисциплін вищої школи для формування м'яких навичок помітно зростає, що засвідчують студії А. Безус, І. Гевлича, Л. Гевлич, К. Ковалю, Ю. Федорової, І. Федулової та ін., утім проблема розвитку м'яких навичок у розрізі викладання іноземних мов досі не набула достатньо комплексного висвітлення у вітчизняних науково-методичних працях. Особливої уваги потребує той факт, що безліч цінних ідей стосовно можливостей формування м'яких навичок можна віднайти в численних англійських науково-популярних публікаціях: в особистих блогах зарубіжних освітян,

бізнес-консультантів, фахівців із персоналу або на сайтах освітніх представництв (напр., British Council [9; 11]). Це доводить важливість даного методичного аспекту в самоосвіті й освіті протягом життя (lifelong learning), а також демонструє те, що дане питання розробляється здебільшого практично, а теоретично-наукове його обґрунтування (особливо в контексті вітчизняної вищої освіти) залишається досить побіжним. Тим не менше, в україномовному і російськомовному науково-педагогічному дискурсі сьогодні все ж спостерігається позитивна динаміка, оскільки нині з'являються поодинокі ґрунтовні статті та публікації апробаційного і дискусійного характеру, присвячені дослідженню різних аспектів формування м'яких навичок як компетентнісної вимоги до підготовки майбутніх фахівців у контексті навчання іноземних мов (Ж. Єсмурзаєва, О. Новікова, С. Шилова, О. Супрун, Н. Зайцева та ін.). Для того, аби у викладачів-практиків і теоретиків освіти склалося комплексне й обґрунтоване уявлення про природу й особливості розвитку м'яких навичок в контексті іншомовної підготовки студентів закладів вищої освіти, педагогічна думка має й надалі поповнюватися релевантними вичерпними працями дескриптивного й експериментального характеру.

Метою роботи є окреслення можливих шляхів розвитку м'яких навичок студентів закладів вищої освіти в процесі навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. На початку статті зазначено, що академічні кваліфікації та знання, обмежені спеціальністю, не є достатніми в сучасних умовах конкурентного ринку праці. Проте аналіз наукової літератури з теми дав змогу побачити, що, не вважаючи на високий пріоритет, м'які навички досить рідко включені в навчальні плани і критерії оцінювання успішності. За твердженням авторів British Council, заняття з іноземних мов, особливо ті, де використовується комунікативний підхід, є саме тим ресурсним місцем, де студенти мають усі шанси успішно засвоїти та практикувати м'які навички [11]. Щоб досягнути цієї мети, викладачі іноземних мов мають застосовувати унікальні методи роботи зі студентами, аби сприяти не тільки розвитку умінь працювати з навчально-професійною інформацією, але й стимулювати розвиток комунікативних навичок, умінь і знань. Педагоги повинні приділяти достатньо уваги контенту навчальних

занять і змісту завдань для самостійного опрацювання, а також створенню сприятливих педагогічних умов, за яких формування м'яких навичок відбуватиметься ефективно й природно. Усе це вимагає належного підходу до створення силлабусу, зваженого планування та грамотної організації навчальних занять з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, професійної спрямованості й мікроклімату груп, у яких вони навчаються [4: 367]. Для оптимізації процесу формування м'яких навичок у контексті іншомовної підготовки педагога мають поставити та відповісти на три питання: «Які м'які навички я хочу розвинути в студентів?», «Яким чином у студентів формуються м'які навички?» і «Як мені ефективно змодельювати навчальний процес і навчальну ситуацію, аби в студентів сформувалася певна навичка?». Такі питання сприятимуть кращому розумінню очікуваних навчальних результатів, без планування й окреслення яких неможливо доцільно обрати форми і методи викладання й оцінювання [7: 6–7].

Відзначимо, що існує чимало підходів до тлумачення й класифікації м'яких навичок, і дана стаття не має на меті досліджувати цю наукову нішу. Тим не менш, у власній педагогічній практиці ми послуговуємося найпростішою типологією, за якою «soft skills» поділяються на дві великі групи, які, утім, повсякчас перемежуються: персональні (особистісні) та інтерперсональні (міжособистісні) м'які навички. До категорії персональних м'яких навичок належать самоорганізація й самомотивація (поседнання позитивного ставлення до робочих і академічних завдань із ініціативністю наполегливо працювати за власним бажанням); здатність підходити до вирішення проблем із холодною головою й знаходити рішення, найбільш вигідне в кожній конкретній ситуації; відповідальність; рішучість (що передбачає зважений підхід і перспективне мислення в прийнятті рішень); здатність працювати в стресових ситуаціях і вміння грамотно розподіляти час, змушуючи його працювати на себе; гнучкість (адаптивність, здатність до навчання, відкритість новому) тощо. До групи інтерперсональних належать навички спілкування; емоційний інтелект; здатність емпатувати; вміння висловлюватися і бути зрозумілим; уміння чути, а не просто слухати; лідерські якості (не стільки як здатність керувати, скільки як уміння мудро мотивувати інших); спроможність працювати в команді; вміння

бути переконливим і впливовим під час виступів, дискусій і переговорів, вдумливо шукаючи рішення, що задовольнить усі сторони; здатність досягати порозуміння з оточуючими тощо.

Як підкреслювалося вище, для формування м'яких навичок у контексті навчання іноземних мов важливо забезпечити відповідні педагогічні умови: серед методично обґрунтованих шляхів розвитку м'яких навичок визначаємо органічну комбінацію форм організації навчальної діяльності (індивідуальної, парної, групової), збалансоване поєднання видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, письма, читання), методів і вправ, які відтворюють реальні життєві сценарії і фахово орієнтовані ситуації, а також належну реалізацію процесу само- та взаємооцінювання навчальних досягнень і результатів роботи.

Форми роботи на заняттях та в позааудиторний час, що переслідують мету озброїти студентів названими вище інтерперсональними м'якими навичками, мають включати роботу в парах, малих і великих групах, студенти-учасники яких повинні кооперувати один з одним, а будь-яка індивідуальна робота при цьому має вмщувати інтерактивний компонент. За спостереженнями І. Москери (I. Mosquera), практики групової роботи створюють необхідне середовище для розвитку толерантності та інклюзії в групах студентів, сприяють формуванню організаційних навичок та умінь злагоджено і результативно працювати в групах: доказово й влучно висловлювати свою позицію, переконувати, дослухатися до думки інших, домовлятися, йти на компроміси, поступатися [9], активно слухати й говорити по черзі, зважаючи на певні обмеження в часі, розподіленому між учасниками [11]. Утім, як зазначає Дж. Гармер (J. Harmer), необхідно розважливо підійти до формування пар і груп студентів, які виконуватимуть певне завдання разом, оскільки зазвичай студенти віддають перевагу спільній роботі з тим, хто й у повсякденному житті належить до їхньої зони комфорту [6]. Постійне перегрупування студентів надасть змогу кожному з них контактувати з багатьма іншими, будувати відносини і домовлятися зі студентами з різними темпераментами, точками зору, стилем поведінки, соціокультурним досвідом. Викладачі також мають забезпечити те, щоби студенти спробували різні ролі й, відповідно, різні функції в парах чи групах (лідера, організатора, модератора, виконавця тощо). Парна й групова робота сприяє

розвиткові не тільки низки комунікативних навичок, але й стимулює розвиток емоційного інтелекту, адже, свідомо спостерігаючи за поведінкою й емоціями інших, студенти стають грамотнішими, починають краще розрізняти емоції, правильно їх тлумачити, відповідно на них реагувати й вибудовувати комунікацію відповідно до емоційного стану партнера. Індивідуальні форми роботи на занятті також потребують відповідної уваги та є перспективною ареною формування м'яких навичок, оскільки індивідуальна робота сприяє розвитку персональних наскрізних навичок (відповідальності, організованості, креативності, цифрової і медіаграмотності тощо). Отже, гармонійний розвиток особистісних і міжособистісних навичок можливий завдяки збалансованому включенню в контекст занять різних видів роботи (індивідуальної, парної, групової).

Утім не тільки організаційні форми роботи на заняттях мають потрібний потенціал, а також і власне змістове наповнення курсів. Так, методи організації діяльності студентів і завдання, що їм пропонуються, мають бути спрямованими не лише на розвиток мовних компетенцій, але й на формування відповідних персональних та інтерперсональних навичок. Наприклад, студентам можуть бути запропоновані цікаві завдання в контексті проблемного навчання або моральні дилеми. Одними з найефективніших методичних інструментів побудови м'яких навичок є метод проєктів та кейс-метод, які передбачають виконання низки інтерактивних завдань (визначення предмета і обговорення можливих шляхів вирішення поставленої проблеми, пошук і збір матеріалу, аналіз інформації, обговорення способів оформлення кінцевих результатів, презентація проєкту / висновків) [1; 7: 54]. Очевидно, м'які навички якнайкраще розвиватимуться через безпосередню комунікативну взаємодію, а тому викладачі іноземних мов мають привносити на заняття елементи дискусії, дебатів, застосовувати методи «Мікрофон», «Коло ідей», «Акваріум», «Займи позицію», «Ажурна плитка» тощо, які, будучи комунікативно-проблемними за своєю природою, прищеплюють уміння співпрацювати, дохідливо й переконливо висловлюватися, активно слухати, формувати власну точку зору, працювати разом, навчаючись один від одного. Дієвими методами також є рольове моделювання та стимуляційна гра [2: 46; 7: 56–57]. Рольове моделювання передбачає інтеракцію в парах чи групах за заданим

сценарієм, де студенти діють відповідно до конкретних ролей, а стимуляційна гра знайомить студентів із наближеними до життя умовами перебігу певних соціокультурних, економічних чи політичних процесів, явищ, механізмів або процедур, практично озброюючи їх необхідними знаннями. Окрім того, м'які навички, а також цифрова і медіаграмотність студентів значно покращаться, якщо запропонувати їм підготувати виступ із доповіддю чи презентацією, що спонукатиме студентів до пошуку інформації й критично-порівняльного вивчення різноманітних джерел. Однак не лише вправи на розвиток усного мовлення якнайкраще сприяють формуванню м'яких навичок. На думку А. Аббаса (A. Abbas) [4: 368–369], інтеграція автентичних літературних і музичних творів (віршів, оповідань, драматичних творів, романів тощо) також здатна стимулювати розвиток цих навичок, розвивати емотивність студентів, їхнє творче й критичне мислення, здатність до співпереживання. Окрім говоріння, слухання і читання, схожий потенціал має й письмова діяльність, реалізована, наприклад, через створення есе або дописів у блогах. Творчі письмові завдання стимулюють креативне мислення студентів, їхнє уміння формулювати й презентувати свою точку зору, роблять їх більш упевненими у висловлюванні власної позиції. Одночасно з цим, теми, пропоновані для есе, можуть стосуватися актуальних соціальних і моральних проблем, що вимагатиме від студентів запропонувати шляхи їх вирішення й матиме позитивний вплив на розвиток умінь вирішувати неоднозначні ситуації з позиції громадянина й гуманної особистості.

Особливо виваженого підходу потребує проблема розвитку й урахування м'яких навичок при оцінюванні мовних компетенцій або рівня виконання окремих завдань. Практичний досвід викладацької роботи дозволяє стверджувати, що процес оцінювання студентських робіт може набути сприятливого для формування м'яких навичок характеру. Так, критичне мислення, здатність до емпатії та емоційний інтелект розвиватимуться, якщо викладач іноземної мови надасть студентам можливість оцінити самих себе (self-assessment) та один одного (peer-assessment) у контексті виконання різноманітних індивідуальних завдань, як-от написання есе, листа, виступу з презентацією тощо. Очевидно, спочатку таке оцінювання характеризуватиметься високим ступенем суб'єктивності, але, якщо воно буде базоване на

конкретних, зрозумілих, обґрунтованих критеріях, студенти матимуть змогу навчатися самоаналізуванню та рефлексії, розумінню важливості коректно аналізувати якість роботи інших й інтерпретувати якість кінцевого результату спільної роботи. Утім, аби взаємооцінювання робіт студентами було найбільш продуктивним, слід заохотити їх надавати один одному аргументовані рекомендації стосовно того, що можна покращити чи змінити в роботі, а потім дізнатися, чи були отримані від однолітків пропозиції корисними. Більше того, надання студентам своєрідної автономії в оцінці власних результатів та досягнень інших ще більше інтенсифікує студентоцентрованість навчального процесу, відводячи викладачеві роль організатора, спостерігача і модератора, а студентам – відповідальну функцію оцінника, рецензента, експерта, судді. При парній і груповій роботі важливо звертатися до студентів-учасників із проханням обґрунтувати їхній внесок у спільний результат і пояснити оцінку, на яку, на їхню думку, заслугове кожен із учасників. Однією з влучних рекомендацій педагогам є настанова оцінювати, наскільки уважно студенти слухають один одного, а також заохочувати й «винагороджувати» студентів, які визнають свої помилки [5]. Ще однією методичною проблемою в напрямі формування м'яких навичок на заняттях з іноземної мови є питання, як коректно оцінити роботу, яку студенти надали пізніше зазначеного строку. Переслідуючи мету розвинути м'які навички, педагогам рекомендується не карати студентів поганою оцінкою, а спитати в них, чому робота не була пред'явлена своєчасно, таким чином спонукавши їх до усвідомлення дійсних причин надання роботи в неналежні строки, та дізнатися, як вони надалі плануватимуть свою роботу, аби більше не допустити подібної ситуації. Такий демократичний підхід має сприятливий вплив на студентську відповідальність, самоорганізацію, самоконтроль, самоуправління та їхнє вміння розподіляти час.

Висновки та перспективи подальших розробок. Отже, у ході проведеного дослідження доведено важливість формування особистісних і міжособистісних м'яких навичок у студентів вишів й сформульовано низку рекомендацій стосовно шляхів їх розвитку в межах іншомовної підготовки через індивідуальні, парні, групові форми роботи, виважену комбінацію й відповідну змістову наповненість різних видів мовленнєвої діяльності (говоріння,

аудіювання, письма, читання). Перспективним напрямом подальших наукових студій уважаємо вивчення уявлень викладачів і студентів закладів вищої освіти щодо ролі та місця м'яких навичок у контексті іншомовної підготовки, а також компаративну перевірку результативності включення різних методик навчання й оцінки досягнень з акцентом на м'яких навичках на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти України та зарубіжжя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Есмурзаева Ж.Б., Новикова Е.В. Потенциал лингвистических дисциплин в аграрном вузе в развитии soft skills. *Концепт: науч.-метод. электр. журн.* 2019. № V6. URL: <http://e-kon-sept.ru/2019/196053.htm> (дата звернення: 25.01.2020).
2. Матюха Г.В., Соколова А.С. Розвиток м'яких навичок при навчанні школярів англійської мови. *Science, Research, Development: monografia pokonferencyjna*. (Роттердам, 30-31 березня 2019). Warszawa: Sp. z o.o. "Diamond trading tour", 2019. Вип. "Pedagogy". № 15. С. 45–47.
3. Шилова С.А. Формирование гибких навыков средствами микрогрупповых форм работы при обучении иностранному языку в вузе. *Известия Саратовского университета: сб. науч. тр. Саратов: Саратовский ун-т, 2017. Сер. Акмеология образования. Психология развития. Т. б. Вып. 4 (24). С. 374–380. DOI: <https://doi.org/10.18500/2304-9790-2017-6-4-374-380>.*
4. Abbas A. Integrating the English language teaching and learning process with soft skills. *International Conference on Education and Language (ICEL)*. Indonesia: Bandar Lampung University, 2013. P. 356–371.
5. Briggs S. 30 tips to cultivate soft skills in your students. *Open Colleges. InformED: website*. URL: <https://www.opencolleges.edu.au/informed/features/30-ways-to-cultivate-soft-skills-in-your-students/> (дата звернення: 02.02.2020).
6. Harmer J. *The practice of English language teaching*. Harlow, Essex: Longman, 2002.
7. Haselberger D. et al. *Mediating Soft Skills at Higher Education Institutions: Guidelines for the design of learning situations supporting soft skills achievement*. California: Modes, 2012. 133 p.
8. Losey T. Why learning soft skills and English go hand-in-hand. *EF. The Corporate Training Blog: website*. URL: <https://www.ef.com/wwen/blog/corporate/soft-skills-english/> (дата звернення: 25.01.2020).
9. Mosquera I. Ideas to bring soft skills into the English classroom. *British Council. Teaching English: website*. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/blogs/>

- ingrid-mosquera-gende/ideas-bring-soft-skills-english-classroom (дата звернення: 25.01.2020).
10. O'Mahony J. et al. *Soft Skills for Business Success*. Deloitte: Deloitte Access Economics, 2017. 44 p.
11. The Importance of Soft Skills. *British Council*: website. URL: <https://www.britishcouncil.my/english/courses-adults/learning-tips/importance-of-soft-skills> (дата звернення: 25.01.2020).

REFERENCES

- Abbas, A. (2013). Integrating the English language teaching and learning process with soft skills. *International Conference on Education and Language (ICEL)*. Indonesia: Bandar Lampung University, pp. 356–371 [in English].
- Briggs, S. (2015). 30 tips to cultivate soft skills in your students. *Open Colleges. InformED*: website. Available at: <https://www.opencolleges.edu.au/informed/features/30-ways-to-cultivate-soft-skills-in-your-students/> [Accessed 02 Feb. 2020] [in English].
- Esmurzaeva, Zh. and Novikova, Y. (2019). Potensial lingvisticeskikh disciplin v agrarnom vuze v razvitii soft skills [The potential of linguistic disciplines in the soft skills development in an agricultural university]. *Kontsept [Concept]*. V6. Available at: <http://e-kon-cept.ru/2019/196053.htm> [Accessed 25 Jan. 2020] [in Russian].
- Harmer, J. (2002). *The practice of English language teaching*. Harlow, Essex: Longman [in English].
- Haselberger, D. et al. (2012). *Mediating Soft Skills at Higher Education Institutions: Guidelines for the design of learning situations supporting soft skills achievement*. California: Modes [in English].
- Losey, T. (2019). Why learning soft skills and English go hand-in-hand. *EF. The Corporate Training Blo*: website. Available at: <https://www.ef.com/wwen/blog/corporate/soft-skills-english/> [Accessed 25 Jan. 2020] [in English].
- Matyukha, H. and Sokolova, A. (2019). Rozvytok mykykh navychok pry navchanni shkolyariv anhliyskoyi movy [Soft skills development while teaching the English language to school students]. *Science, Research, Development*. Warszawa: Sp. z o.o. “Diamond trading tour”, *Iss. “Pedagogy”*, 15, pp. 45–47 [in Ukrainian].
- Mosquera, I. (2018). Ideas to bring soft skills into the English classroom. *British Council. Teaching English*: website. Available at: <https://www.teachingenglish.org.uk/blogs/ingrid-mosquera-gende/ideas-bring-soft-skills-english-classroom> [Accessed 25 Jan. 2020] [in English].
- O'Mahony, J. et al. (2017). *Soft Skills for Business Success*. Deloitte: Deloitte Access Economics [in English].

Shylova, S. (2017). Formirovaniye gibkikh navykov sredstvami mikrogruppyovykh form raboty pri obucheniji inostrannomu jazyku v vuze [Developing soft skills through group work within the framework of teaching English at university]. *Izvestiya Saratovskogo univertiteta [Izvestiya of Saratov University]*. Saratov: Saratov State University, Ser. Acmeology of Education. Developmental Psychology, Vol. 6., Iss. 4 (24), pp. 374–380[in Russian]. DOI: <https://doi.org/10.18500/2304-9790-2017-6-4-374-380>.

The Importance of Soft Skills. *British Council*: website. Available at: <https://www.britishcouncil.my/english/courses-adults/learning-tips/importance-of-soft-skills> [Accessed 25 Jan. 2020] [in English].

Стаття надійшла до редакції: 20.02.2020

Корнюш Ганна В'ячеславівна, канд. пед. наук, старший викладач кафедри іноземних мов Української інженерно-педагогічної академії (61003, Харків, вул. Університетська, 16); e-mail: annakorniush@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0829-6742>.

Корнюш Анна Вячеславовна, канд. пед. наук, старший преподаватель кафедры иностранных языков Украинской инженерно-педагогической академии (61003, Харьков, ул. Университетская, 16); e-mail: annakorniush@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0829-6742>.

Hanna Kornius, Ph.D. in Pedagogics, Assistant Professor, The Department of Foreign Languages, Ukrainian Engineering Pedagogics Academy (61003, Kharkiv, 16 Universytetska St.); e-mail: annakorniush@ukr.net; orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0829-6742>.